

Sociálne podmienky mediálnej normativity a jej vplyv na formovanie verejnej mienky

Jakub ŠVEC

Abstrakt

Predkladaný príspevok sa venuje mediálnej normativite ako špecifickej podobe sociálnych noriem, ktoré sa uplatňujú v oblasti verejnej komunikácie a digitálnych médií. V teoretickej rovine nadväzuje na filozofické a sociologické koncepcie normativity a poukazuje na to, že normy nemožno chápať iba ako súbor abstraktných pravidiel, ale ako sociálne zakorenené štruktúry, ktoré usmerňujú konanie, interpretáciu udalostí a kolektívne utváranie významov. Osobitný dôraz sa v príspevku kladie na digitálne prostredie, algoritmizované informačné toky, naratívne chápanie reality, vznik informačných bublín a premenené podoby manipulácie a propagandy v podmienkach občianskej spoločnosti a jej vplyv na verejnú mienku. Príspevok obhajuje tézu, že mediálna normativita predstavuje kľúčový faktor kvality verejného priestoru a demokratickej deliberácie a mala by byť predmetom systematickej kritickej reflexie.

Kľúčové slová

mediálna normativita, verejná mienka, sociálna norma, digitálne média

Abstract

This paper examines media normativity as a specific form of social norms operating within the sphere of public communication and digital media. At the theoretical level, it builds on philosophical and sociological conceptions of normativity and argues that norms should not be understood merely as a set of abstract rules, but as socially embedded structures that guide action, shape the interpretation of events, and contribute to the collective construction of meaning. Particular emphasis is placed on the digital environment, algorithmically structured information flows, narrative constructions of reality, the emergence of information bubbles, and the transformed forms of manipulation and propaganda within contemporary civil society and their impact on public opinion. The paper defends the thesis that media normativity constitutes a key factor in the quality of the public sphere and democratic deliberation and should therefore be subjected to systematic critical reflection.

Key words

media normativity, public opinion, social norm, digital media

Úvod

V úvode príspevku je potrebné zdôrazniť, že problém noriem a normativity patrí k trvalým, no stále neuzavretým otázkam predovšetkým systematickej filozofie a humanitných a sociálnych vied. Už antická tradícia pracuje s idealizáciou a konceptom, že ľudský život si vyžaduje istý druh usmernenia prostredníctvom pravidiel, ktoré určujú, čo „má byť“.

Neskorý Platón rozsiahlo analyzuje význam zákonov pre život obce. „Normy sú potrebné na vznik a riadenie života obce a majú stanovovať, čo je ‚správne‘: od ‚správneho pitia vína‘ cez ‚správnu výchovu‘ až po ‚správne konanie občanov v štáte‘. Hlavný zmysel zákonov, ktoré si ľudia dávajú prostredníctvom svojich zákonodarcov, spočíva podľa Platóna v ‚ľudskej dokonalosti‘ a v ‚najvyššom dobre‘“ (Višňovský, 2008, s. 387). Samotný pojem normy však dodnes nie je vo filozofickom myslení jednoznačne ustálený. Termín norma vstupuje do filozofického slovníka pomerne neskoro. Hans Kelsen, jeden z kľúčových predstaviteľov filozofie práva 20. storočia, ukazuje na jeho latinský pôvod a zdôrazňuje, že norma je chápaná ako príkaz, rozkaz a predpis, no môže mať aj podobu zmocnenia, povolenia či derogácie (Kelsen, 2000). Rozlišuje morálne, právne a logické normy (pri tých logických ponecháva otázky) a chápe normu ako výsledok vedomého vôľového aktu, čo znamená, že niekto stanovuje, že sa má niečo vykonať určitým spôsobom, čím adresátovi predpisuje konanie (Kelsen, 2000). Platnosť normy je viazaná na normotvorný akt, hoc jej účinnosť však závisí od reálneho prijatia v sociálnej praxi, pričom Kelsen zároveň pripúšťa, že normy môžu vznikáť aj zo zvyklostí. Na Kelsenovu koncepciu nadväzuje, ale zároveň ju kriticky prepracováva von Wright (1963), ktorý v 50. rokoch 20. storočia rozvíja projekt deontologickej logiky ako logiky noriem a normatívnych tvrdení. Upozorňuje, že výraz norma má mnohoznačný charakter a v bežnom používaní sa zamieňa s pojmami ako vzorec, štandard, pravidlo či nariadenie alebo zákon, tie však autor chápe skôr ako špecifické prípady širšieho fenoménu normativity, do ktorého zahŕňa aj zvyky a obyčaje. V slovenskom filozofickom priestore sa témou zaoberá Oddelenie výskumu normativity a ľudských práv Filozofického ústavu SAV. Z osobností je potrebné spomenúť predovšetkým Tatianu Sedovú, Františka Gahéra, Martina Muránskeho. Každopádne v predkladanom článku je riešený len parciálny aspekt normativity v mediálnom

kontexte, ktorý však mimoriadne ovplyvňuje verejnú mienku a to, žiaľ, aj v negatívnom zmysle.

Plný význam nadobúda problém normativity vtedy, keď normy chápeme ako sociálne normy. „Všetky normy, ktoré my, ľudia, tvoríme a uchovávame, sú totiž svojím pôvodom i zmyslom sociálne normy; sociálne sú nielen etické a právne, ale aj epistemické, estetické, jazykové a logické normy, aj keď ich normativita je skôr implicitná než explicitná“ (Višňovský, 2008, s. 391). V klasickej sociologickej tradícii Max Weber opisuje sociálne normy ako opakujúce sa pravidelnosti v sociálnom konaní. Podľa Višňovského rozlišuje kontinuum troch typov: (1) zvyky, záujmy a mravy, ktoré sa dodržiavajú spontánne a bez vonkajšieho donútenia; (2) konvencie, ktoré sú síce neformálne, no opierajú sa o súhlas a nesúhlas ostatných aktérov; (3) právne normy (zákony), ktorých dodržiavanie je sprevádzané činnosťou špecializovaného donucovacieho aparátu (Višňovský, 2008, s. 392).

Normy a súčasný mediálny priestor

Súčasný mediálny priestor možno charakterizovať ako prostredie zrýchlených a mnohokrát ťažko predvídateľných premien, v ktorom sa nemenia len formy medziludskej interakcie, ale aj spôsoby vnímania a sprostredkovania verejnej reality. Dynamika informačných tokov, technologické zrýchlenie a rastúca prepojenosť mediálnych platforiem vytvárajú rámec, v ktorom sa otázka mediálnych noriem a mechanizmov ich utvárania stáva neprehliadnuteľnou súčasťou reflexie o fungovaní občianskej spoločnosti. Masmédia od tzv. tradičných kanálov (televízia, rozhlas, tlač) až po nové digitálne platformy, sociálne siete, blogy či AI- asistované komunikačné nástroje (chatboty integrované už aj v aplikáciách Messenger, Instagram, WhatsApp a i.) už nemožno vnímať čisto len ako neutrálne prostriedky prenosu informácií, ale skôr ako jednu z kľúčových infraštruktúr verejnej komunikácie, ktorá spoluvytvára podobu verejného diskurzu.

Obraz o vplyve (nových) médií sa v dejinách opakovane menil, faktom však zostáva, že mediálne posolstvá zasahujú jednotlivcov, sociálne skupiny i spoločnosť ako celok. V tomto kontexte sa normativita nejaví ako čisto abstraktný, ale ako výrazne sociálne zakotvený jav. Normy nevyrastajú z čistej ľudskej prirodzenosti, ale z konkrétneho spoločenského prostredia, v ktorom sa upevňujú a nadobúdajú záväznosti. Višňovský ich preto opisuje ako sociálne reprezentácie, spájajúce mentálnu a behaviorálnu rovinu, a to od predstavy „ako má byť“ až po vedomie sankcie spojené s odmietnutím očakávaného správania (Višňovský, 2008, s. 386).

Podobná logika platí aj pre mediálnu sféru. Normatívne štruktúry mediálnej komunikácie nemožno redukovať na súbor profesijných manuálov či technických predpisov. Mediálne normy vznikajú v nepretržitej interakcii sociálnych, politických a technologických faktorov a každé médium vystupuje ako sociálna inštitúcia, ktorá prijímaním a reprodukovaním spoločenských očakávaní spoluutvára obraz sveta slúžiaci publiku ako sprostredkovaná náhrada priamej skúsenosti. Najvýznamnejším postrehom je fakt, že inštitucionálni obhajcovia médií ich ponímajú ako kanály, ktorými je možné zasiahnuť verejnosť (alebo vybranú skupinu) a tlmočiť nimi zvolený pohľad na udalosti a okolnosti. Platí to do značnej miery o súperiacich politikoch a vládach, o inzerentoch, náboženských vodcoch, spisovateľoch, umelcoch atď. To nám pripomína, že skúsenosť je sprostredkovaná vždy skrz určitú spoločenskú inštitúciu (...)" (McQuail, 2009, s. 96). Nie je preto náhodné naše skoršie konštatovanie, podľa ktorého: „Prechod na informačnú spoločnosť založenú na moderných technológiách, umelej inteligencii a sociálnych médiách priniesol kvalitatívne nové sociálne, kultúrne a politické riziká“ (Švec; Horemuž, 2025, s. 53).

Moderné digitálne médiá sú ambivalentné. Na jednej strane otvárajú bezprecedentný prístup k informáciám, na druhej strane prostredníctvom svojej neucelenosti a rýchleho a často málo kontextového spôsobu podávania správ menia očakávania recipientov a postupne formujú nový režim mediálnej percepcie. Bočák poukazuje na to, že webové médiá narúšajú tradičné naratívne formy a nahrádzajú ich krátkymi, kontextovo oslabenými útvarmi, čo má priamy dosah na to, ako publikum vníma a interpretuje spoločenskú realitu (Bočák, 2013). „Webové médiá sú vlastne multimédiá, ktoré pracujú s multimediálnym obsahom ako sú videá, obrázky, zvukové nahrávky atď“ (Grupáč, 2021, s. 32). Takáto technologická zmena tak nadobúda normatívny charakter, ktorý ovplyvňuje nielen podobu mediálnych textov, ale aj spôsoby ich prijímania a hodnotenia.

V tomto zmysle nechápeme mediálnu normativitu ako statický súbor pravidiel, ale ako dynamický proces vznikajúci v priesečníku sociálnych potrieb, profesijných štandardov a technologických rámcov. Média nevystupujú len ako sprostredkovatelia informácií, ale ako spoluautori obrazov sveta, ktoré určujú parametre verejného premýšľania a rozhodovania. Pokladáme preto za nevyhnutné venovať zvýšenú pozornosť sociálnym podmienkam, v ktorých sa mediálne normy formujú, keďže od nich sa napokon odvíja nielen štruktúra mediálnej produkcie, ale aj kvalita verejného priestoru a spôsobu, akým prebieha občiansko-politický diskurz.

Procesy ovplyvňovania verejnej mienky a vytváranie noriem

Proces vytvárania mediálnej normy (normativity) sa preukazuje prostredníctvom toho, ako média tematizujú spoločenskú realitu a ako ju významovo usporadúvajú. Nejde o náhodný ani čisto technický proces, ide o výsledok prekrývania sa sociálnych očakávaní, profesijných rutín, inštitucionálnych záujmov a historicky ustálených komunikačných praktík. Účinok médií na verejnú mienku preto nespočíva iba v tom, čo sa komunikuje, ale predovšetkým v tom, čo je vybrané, ako je to zvýraznené (framing) a v akom rámci je to interpretované ako verejne dôležité. Klasické teórie mediálnych účinkov dlhodobo upozorňujú, že recipient nereaguje na svet priamo, ale na jeho sprostredkovaný obraz. Lippmann v tejto súvislosti hovorí o pseudoprostredí, v ktorom sa jednotlivci orientujú podľa mediálne vytvorených reprezentácií a nie podľa reality samej (podľa Višňovský; Baláž, 2012, s. 106). Tento motív sa stal jedným z východísk neskoršie formulovanej teórie nastoľovania tém.

Teória agenda-settingu, ktorá sa zaradila medzi kľúčové koncepcie mediálnych účinkov, vychádza z predpokladu, že média síce nemôžu priamo predpísať, čo si má publikum myslieť, no dokážu významne ovplyvniť, o čom má premýšľať a akým spôsobom by to bolo žiadúce. McCombs a Shaw vo svojom klasickom výskume už z konca 60. rokov 20. storočia preukázali vysokú mieru zhody medzi tým, aké témy dominovali v spravodajstve, a tým, čo respondenti označovali za hlavné problémy spoločnosti. Z ich záverov vzišla známa téza, podľa ktorej agenda médií nastoľuje agendu verejnú, média sa tak ukazujú ako aktívni tvorcovia verejnej pozornosti, nie iba ako neutrálni sprostredkovatelia (podľa Višňovský; Baláž, 2012, s. 106 - 107). Hovoríme teda o akejsi štvrtej moci. Normativita médií sa tu prejavuje najmä v určovaní horizontu spoločenskej relevancie, teda média fakticky rozhodujú, ktoré udalosti a problémy vstúpia do verejného diskurzu a ktoré zostanú na jeho periférii.

Na túto rovinu nadväzuje koncept rámcovania (framingu). Kým agenda-setting odpovedá na otázku, o čom sa bude hovoriť, rámcovanie určuje, ako sa o tom bude hovoriť (Višňovský; Baláž, 2012). McQuail o fenoméne rámcovania píše: „Tuchmanová (1978) cituje Goffmana ako otca myšlienky, že pre usporiadanie obvykle roztrieštených kusov informácií a zážitkov je potrebný určitý interpretačný rámec. Predstava ‚rámca‘ v súvislosti so spravodajstvom bola často a voľne používaná miesto výrazov, ako je ‚uhol pohľadu‘, ‚kontext‘, ‚téma‘, alebo dokonca ‚zorný uhol spravodajstva‘“ (McQuail, 2009, s 389). Normatívne rámce, ktoré média používajú, zvyčajne nemajú podobu explicitných hodnotiacich súdov, fungujú skôr ako

implicitné interpretačné schémy, prostredníctvom ktorých publikum dostáva návod na porozumenie udalostiam. Rámce vytvárajú kontext, v ktorom sa jednotlivé informácie spájajú do zmysluplného celku, kde určujú, čo sa označí za príčinu, kto je nositeľom zodpovednosti, kde je problém a aké riešenia sú vôbec mysliteľné. Médiá tak nielen stanovujú dôležitosť tém, ale spoluurčujú aj ich významový profil. Empirické výskumy opakovane potvrdzujú, že publikum interpretuje mediálne obsahy v hraniciach týchto rámcov, ktoré fungujú ako súbor tichých noriem verejného porozumenia.

Sociálne dôsledky mediálnej normativity

Mediálna normativita, ktorá sa utvára v procesoch výberu, rámcovania a tematizácie spoločenskej reality, má výrazne dôsledky tak pre fungovanie verejného priestoru, ako aj pre štruktúru sociálnych vzťahov. Nezasahuje iba do individuálneho spôsobu vnímania sveta, ale spoluurčuje aj kolektívne spôsoby vytvárania a uštalovania verejných významov. Média svojim normatívnym pôsobením konštruujú prostredie, v ktorom sa presvedčenia, hodnoty a orientácie jednotlivcov buď stabilizujú, alebo naopak spochybňujú, a tým prispievajú k udržaniu, prípadne transformácii existujúcich spoločenských usporiadaní. Ich účinok preto nemožno chápať ako súhrn izolovaných informačných vstupov, ale skôr ako dlhodobý, kumulatívny proces, ktorý spoluurčuje podobu verejného života a spôsob fungovania jeho inštitúcií.

Jedným z najzreteľnejších dôsledkov takto pôsobiacej normativity je vznik selektívne konštruovaného obrazu sveta, ktorý recipienti mnohokrát prijímajú ako samozrejmu a neproblematickú realitu. Višňovský upozorňuje, že normy neregulujú iba správanie jednotlivcov, ale aj ich chápanie spoločenských faktov (Višňovský, 2008). Ak média prostredníctvom svojich normatívnych filtrov systematicky zvýrazňujú niektoré javy a iné naopak marginalizujú či úplne vytesňujú, verejná mienka sa formuje na báze selektívne sprostredkovaných informácií. Takto vytvorený obraz reality sa následne stáva východiskom sociálneho hodnotenia udalosti a predstáv o tom, čo má byť vnímané ako spoločenská priorita. Verejné presvedčenia sa tým dostávajú do závislosti od symbolických rámcov, ktoré média vytvárajú a udržiavajú.

Z uvedeného mechanizmu prirodzene vyrastá aj tendencia k polarizácii verejného priestoru. Digitálne média, najmä sociálne siete, prostredníctvom personalizačných algoritmov podporujú vznik tzv. informačných bublín, v rámci ktorých je používateľ vystavovaný predovšetkým obsahu zodpovedajúcemu jeho predchádzajúcim preferenciám a hodnotovým orientáciám.

Štúdie o masmédiách ukazujú, že algoritmicky riadené prostredia sociálnych sietí posilňujú sklon poskytovať najmä potvrdenia už existujúcich názorov, čím sa oslabuje reálna možnosť konfrontácie s odlišnými stanoviskami a zvyšuje sa riziko sociálnej uzavretosti (Brestovanský, 2010). Následkom nie je len rozpad spoločného diskurzu, ale aj postupná erózia spoločných referenčných bodov, ktoré v minulosti umožňovali kolektívne porozumenie verejným udalostiam. V situácii, keď jednotlivé skupiny operujú vo svojich informačných svetoch, sa rozdiely netýkajú iba interpretácie, ale často už samotného uznávania faktov.

Ďalším významným dôsledkom mediálnej normativity je prehlbovanie asymetrie medzi občanmi a inštitúciami v oblasti prístupu k informáciám a ich interpretácií. Ako uvádzame, súčasná občianska spoločnosť čelí novým formám civilizačných rizík, ktoré vznikajú práve na priesečníku mediálnej komunikácie a technologických inovácií (Švec; Horemuž, 2025). Značná časť verejnej diskusie sa odohráva v prostredí, ktoré bežní občania nemajú možnosť transparentne kontrolovať, čo zvyšuje ich zraniteľnosť voči manipuláciám, dezinformáciám a účelovo vytváraným mediálnym obrazom. Tieto javy nemožno redukovať na technický šum, odrážajú hlbšie normatívne nastavenie mediálneho systému, v rámci ktorého sa rozhoduje o tom, čo môže vstupovať do verejnej sféry ako legitímna informácia a čo je z nej systematicky vytlačené.

Mediálna normativita má zároveň priamy dopad na politické procesy. Výskumy médií opakovane ukazujú, že normatívne rozhodovanie o výbere a poradí tém ovplyvňuje podobu verejnej agendy a sprostredkovane aj politické preferencie občanov. Tým, že médiá určujú, čomu bude venovaná zvýšená pozornosť, nevykonávajú len informačnú funkciu, ale implicitne naznačujú, čo má byť vnímané ako naliehavý spoločenský problém. V lokálnom prostredí sa mediálne normy často prelínajú s komunitnými väzbami a lokálnymi mocenskými štruktúrami, čo môže viesť k vzniku špecifických verejných agend viazaných na konkrétne prostredie (Višňovský; Baláž, 2012) Mediálne rámce sa tým stávajú jedným z kľúčových nástrojov symbolickej moci.

V technologicky podmienenej mediálnej krajine sa tieto procesy ďalej zrýchľujú. Bočák poukazuje na to, že digitalizácia a prechod na webové formáty neznamenajú iba zmenu distribučných kanálov, ale vedú aj k premene samotného vnímania, čo sa stáva rýchlejšim, fragmentovaným a menej kontextovo ukotveným (Bočák, 2013). Takto nastavené normatívne prostredie má spätný dopad na schopnosť publika uchopiť komplexné spoločenské problémy

a udržať súvislý obraz reality. Nepriamo sa tak dotýka aj kvality demokratickej deliberácie a schopnosti občanov tvoriť stabilné, racionálne podložené politické postoje.

V tejto perspektíve možno konštatovať, že sociálne dôsledky mediálnej normativity presahujú čisto individuálnu rovinu a zasahujú samotné jadro verejného života. Média ako spoločenské inštitúcie prostredníctvom svojej normatívnej štruktúry vytvárajú rámec, v ktorom vzniká verejná mienka, v ktorom sa ustanovujú hodnotové orientácie a v ktorom sa rozhoduje o tom, čo je považované za spoločensky významné. Mediálna normativita tak nadobúda pre modernú spoločnosť nepostrádateľnú, no zároveň ambivalentnú a do istej miery aj nebezpečnú funkciu tým, že je nevyhnutnou súčasťou fungovania verejného priestoru, no v podmienkach technologickej akcelerácie sa s ňou spájajú aj nové riziká. Práve preto ju nemožno chápať len ako interný súbor mediálnych pravidiel, ale predovšetkým ako sociálny fenomén, ktorý spoluurčuje kvalitu verejného priestoru a smerovanie spoločenského vývoja.

Napríklad manipulácia a propaganda sú v bežnom diskurze takmer automaticky spájané s pôsobením médií. Ľahko tak vzniká dojem, že bez moderných komunikačných prostriedkov by propaganda v podstate neexistovala. Takéto zjednodušenie však zakrýva skutočnosť, že manipulácia ako taká je starší a oveľa širší fenomén. Pod manipuláciou rozumieme spôsob využívania verbálnych a neverbálnych prostriedkov, najmä psychologického charakteru s cieľom usmerniť správanie, reakcie a rozhodovanie ľudí tak, aby viedli k želaným cieľom určitej osoby alebo skupiny. Podstatným znakom manipulácie je pritom skutočnosť, že tieto ciele zostávajú skryté a manipulované subjekty si neuvedomujú, že sú využívané ako prostriedok.

Ivan Buraj označuje manipuláciu za jednu z významných podôb moci. Konštatuje, že: „Táto forma moci nie je najsilnejšia, ale určite je najrafinovanejšia“ (Buraj, 2010, s. 424), pričom dodáva, že nikdy v dejinách nebola manipulácia taká silná ako v súčasnosti. Vidí pre to najmenej dva dôvody. Jednak sa opiera o nové techniky pôsobenia, predovšetkým na médiá, ktoré sa s rozvojom spoločnosti neustále rozširujú a zdokonaľujú a jednak na hrubé, holé a otvorené násilie, ktoré sa ukazuje ako čoraz menej efektívne a v kontexte rastúcej citlivosti na ľudské práva a právne vedomie aj ako čoraz menej akceptovateľné.

Podobnú líniu sleduje aj Ilowiecki, podľa ktorého manipulácia ako nástroj moci nadobudla osobitný význam práve v demokratických systémoch. Tam kde tvrdá totalitná propaganda svoje ciele otvorene deklarovala a neobávala sa odhalenia, spočívala jej slabina v prehľadnosti.

V demokratickom prostredí sa naopak vyžaduje sofistikovanejší postup, a to účinná manipulácia, ktorá je taká, že manipulované osoby ju vôbec nepostrehnú (Ilowiecki, 2003).

Záver

V závere sa ukazuje, že mediálnu normativitu nemožno chápať ako vedľajší efekt fungovania masmédií, ale ako jeden z ústredných prvkov, prostredníctvom ktorých sa v moderných spoločnostiach formuje poriadok verejnej reality. Normy, ktoré stoja v pozadí mediálnej produkcie, nie sú neutrálne, ale vyrastajú zo sociálnych podmienok, profesijných štandardov a technologických možností a zároveň spätne pôsobia na to, ako jednotlivci i kolektívy vnímajú svet, ako mu rozumejú a aké riešenia považujú za mysliteľné. V tomto zmysle mediálna normativita nadväzuje na širší problém sociálnych noriem, no špecifickým spôsobom sa koncentruje práve v oblasti verejnej komunikácie a následne aj do verejnej mienky. Analýza agenda-settingu, ktorú bližšie opisujú Višňovský a Baláž (2012) a rámcovania (framingu) ukázali, že vplyv médií na verejnú mienku sa nevyčerpáva samotným obsahom komunikovaných správ. Rozhodujúce je, ktoré témy sú dlhodobo uprednostňované, v akých súvislostiach sú predstavované a aké interpretačné schémy sú pri ich spracovaní používané. Výsledkom je selektívne sprostredkovaný obraz reality, ktorý recipienti prijímajú ako samozrejmy. Práve v tomto selektívnom charaktere mediálnej reprezentácie sa ukazuje normatívny rozmer médií, ktoré spoluurčujú, čo sa stáva „verejným problémom“, čo ostáva na periférii pozornosti a aké významy sú vopred zvýhodnené. Súčasné digitálne prostredie tieto procesy ešte vyostruje. Personalizované informačné toky, vznik „informačných bublín“, zrýchlenie a fragmentácia vnímania vedú k oslabovaniu spoločných referenčných rámcov, na ktorých spočívala kolektívna orientácia v minulosti.

Mediálna normativita tak nadobúda podobu ambivalentnej sily. Na jednej strane je nevyhnutnou podmienkou fungovania verejného priestoru (bez istého normatívneho rámca by nebolo možné usporiadať komplexnú realitu), na druhej strane v sebe nesie riziká polarizácie, manipulácie a prehlbovania nerovnováhy medzi inštitúciami a občanmi. Zvlášť dôležitá je v tomto kontexte skutočnosť, že manipulácia a propaganda už nie sú výsadou totalitných režimov, ale čoraz častejšie sa realizujú prostredníctvom rafinovaných techník v prostredí formálnej demokracie. Ak médiá ako spoločenské inštitúcie disponujú schopnosťou selektívne regulovať prístup k informáciám, rámcovať verejné konflikty a dlhodobo ovplyvňovať hierarchiu tém, potom je

nevyhnutné považovať mediálnu normativitu za predmet kritickej reflexie, a nie za samozrejmu súčasť „prirodzeného“ poriadku vecí. Ide pritom nielen o profesionálnu zodpovednosť mediálnych aktérov, ale aj o úlohu občianskej spoločnosti, vzdelávacích inštitúcií a humanitných vied, ktoré majú potenciál odhaľovať tieto skryté normatívne predpoklady mediálneho fungovania.

Napokon, sociálne podmienky mediálnej normativity zásadným spôsobom spoluurčujú kvalitu demokratickej deliberácie. Ak sa verejná mienka utvára v prostredí, kde sú normy mediálneho fungovania transparentné, reflektované a podrobované kritike, mediálny priestor môže podporovať pluralitu, racionálnu diskusiu alebo aj zodpovedné občianstvo. Ak sú však tieto normy neviditeľné, naturalizované a podriadené čisto ekonomickým, mocenským či manipulátnym cieľom, tak sa dnes súčasné médiá stávajú nie riešením problému plurality a naratívmi rozdelenej spoločnosti, ale jeho súčasťou. V tomto napätí sa rozhoduje o tom, či mediálna normativita zostane iba nepozorovaným pozadím verejného života, alebo sa stane predmetom vedomej, kritickej reflexie humanitných a sociálnych vied.

Zoznam použitých zdrojov:

BRESTOVANSKÝ, M. (2010). *Úvod do mediálnej výchovy*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, 88 s.

BURAJ, I. (2010). Moc v štruktúre mocenských vzťahov, *In: Filozofia*, roč. 65, č. 5. str. 417-427.

GOLDBERG, B. (2005) *Jak novináři manipuluji*, Ideál, Praha, 227 s.

GRUPAČ, M. (2021). Jazyk médií - Vybrané kapitoly o využívaní a úlohe jazyka a etických aspektoch komunikácie v súčasnom mediálnom prostredí. Žilinská univerzita v Žiline: Katedra mediamatiky a kultúrneho dedičstva, Fakulta humanitných vied, 110 s.

KELSEN, H. (2000). *Všeobecná teorie norem*. Brno: Masarykova univerzita, 470 s.

ILOWIECKY, M.; ZASEPA, T. (2003). *Moc a nemoc médií*. Trnava: TYPI UNIVERSITATIS TYRNAVIENSIS, 2003.

McQUAIL, D. (2009). *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 639 s.

PLATÓN. (1990). *Zákony*. *In: Dialógy*. 3. zv. Bratislava: Tatran, 696 s.

REMIŠOVÁ, A. (2010). *Etika médií*. Kalligram, Bratislava, 312 s.

ŠVEC, J.; HOREMUŽ, M. (2025). Humanitné a sociálne vedy v aktuálnych krízových siločiarach-politologická perspektíva a problematika. In.: ŠVEC, J.; HOREMUŽ, M. (eds.). *K otázkam súčasnosti z perspektívy humanitných a sociálnych vied*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálnych štúdií, z. ú., 166 s.

URBAN, P. (2013). *Súmrak médií - Problematika narácie v médiách*. Zborník. Žilina: Žilinská univerzita v Žiline, Fakulta Humanitných vied, Katedra mediamatiky a kultúrneho dedičstva, 249 s.

VIŠŇOVSKÝ, E. (2008). K problému noriem a normativity: základné koncepcie a otázky. In: *Filozofia*, roč. 63, č 5., str. 386-396.

VIŠŇOVSKÝ, J.; BALÁŽ, M. (2012). Výskumné štúdie: Nastol'ovanie tém a vplyv lokálnych médií na formovanie verejnej agendy: prípadová štúdia. In: *Communication Today*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta masmediálnej komunikácie. Roč. 3, č. 2 (2012), str. 105-120.

VON WRIGHT, G. H. (1963) *Norm and Action. A Logical Inquiry*. London: Routledge and Kegan Paul 1963.

Autor

Mgr. Jakub Švec, PhD.

Oddelenie výskumu normativity a ľudských práv

Filozofický ústav

Slovenská akadémia vied, v. v. i.

Klemensova 19

811 09 Bratislava 1

Email: jakub.svec@savba.sk

Jakub Švec pôsobí na Filozofickom ústave SAV v rámci Oddelenia výskumu normativity a ľudských práv v Bratislave. Bakalárske aj magisterské štúdium ukončil na Filozofickej fakulte v Ružomberku v odbore politológia, doktorandské štúdium absolvoval na Filozofickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici v odbore systematická filozofia. Absolvoval študijné

a odborné stáže na akademických pracoviskách vo Varšave, Vroclave, Ostrave, Katoviciach, Kószegu, Olomouci, Prahe. Vedecký výskum zameriava na otázku normativity a ľudských práv, politickú a sociálnu filozofiu so zameraním na ideológiu liberalizmu a jeho rôznorodé nazeranie na otázky osobnej a politickej slobody, sociálnej spravodlivosti a rovnosti.

